

питання різних громад, що існували і до великої війни. До цього додається контекст війни, психологічної травми, стресу і низка конфліктів ідентичностей, які і в мирні часи вирішувати досить непросто. Звичайно уся ця низка факторів дала додатковий «заряд» конфліктній напрузі у приймаючих громадах. Це могли бути і міжособистісні конфлікти, і конфлікти між групами людей.

На жаль, війна не закінчиться швидко, а її наслідки будуть мати вплив ще дуже тривалий період часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманчук Н. М. Конфліктологія: Конспект лекцій для студентів денної та заочної форм підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, магістр. Полтава, 2021. 106 с.

СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ КРИЗИ: ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ПЕРЕЖИВАННЯ ТА ПОДОЛАННЯ

Заїка В. М.

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
zaika_vitaliy@ukr.net*

В умовах сьогодення кожна людина стикається з різноманітного роду кризовими ситуаціями життя, які мають багатовимірність проявів [3]. Розуміння того, що відбувається з людиною в умовах кризи та пошук правильного напрямку руху, є актуальним науковим питанням, яке потребує свого вирішення та допоможе кризовим консультантам надати якісну психологічну допомогу особам, які її потребують [1; 5].

Метою нашого дослідження є побудова структурно-динамічної моделі розвитку кризи, яка описує процес виникнення, розвитку та вирішення кризової ситуації.

Для того, щоб розуміти, що відбувається з людиною в умовах переживання кризового стану потрібно розробити робочу модель, яка б включала всі аспекти психічного життя людини. Основним поняттям у ній виступає «психологічне інформаційне поле кризи», у формуванні якого велику роль відіграють самовідчуття і самоусвідомлення та їх зміна. Психологічне інформаційне поле кризи – це комплексна система інформації, що оточує кризову ситуацію і впливає на спосіб, яким люди реагують на неї та сприймають світ навколо. Це поняття описує потік

інформації, яка може включати в себе різноманітні джерела, від мас-медіа до особистих спілкувань, а також вплив цієї інформації на емоційний стан та психологічний комфорт осіб, які переживають кризу.

Управління психологічним інформаційним полем кризи може бути важливим аспектом кризового менеджменту. Розуміння впливу інформації на емоційний стан та поведінку людей може допомогти у зменшенні стресу та виробленні ефективних стратегій управління кризовою ситуацією [4].

Центром психологічного поля є «модель кризи», яка включає сенсорно-емоційну та логічну субмоделі. При цьому визначається, що моделі можуть бути як реальними, так і фіктивними. Структурно-динамічна модель розвитку кризи – це теоретична концепція, яка описує процес виникнення, розвитку та вирішення кризової ситуації. Ця модель враховує як структурні, так і динамічні аспекти розвитку кризи, включаючи фактори, що спричиняють її виникнення, етапи розвитку та можливі шляхи подолання та особистісних змін (рис. 1) [2, с. 72-74].

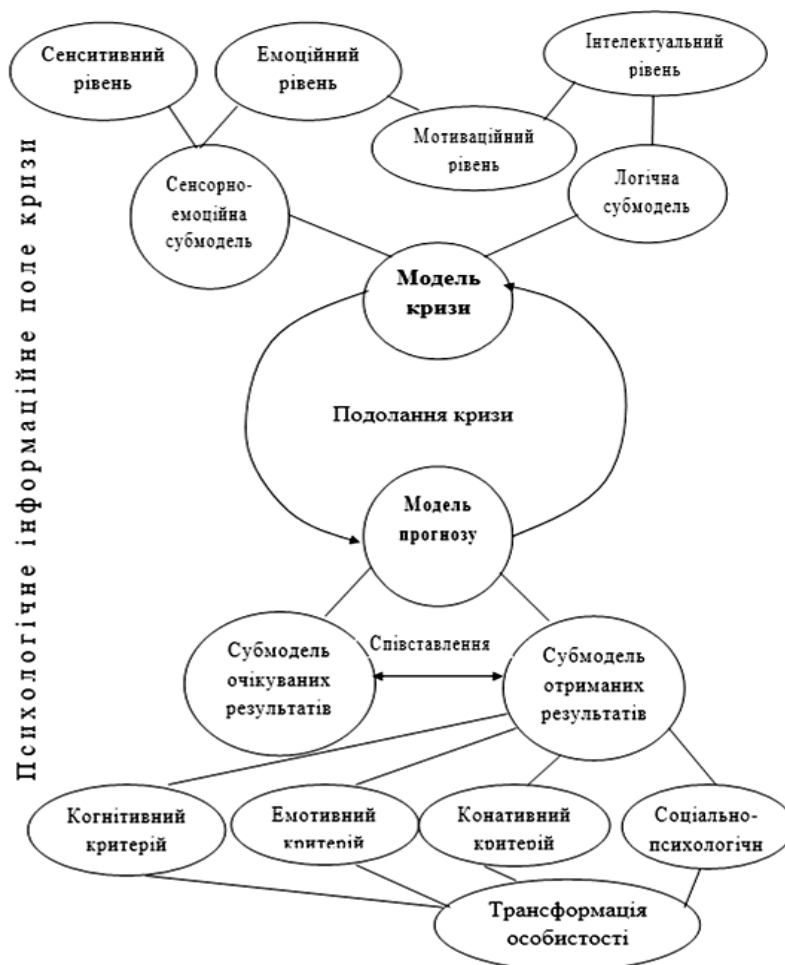

Рис. 1. Структурно-динамічна модель розвитку

Для розуміння суб'єктивних параметрів кризового стану, проаналізуємо уявлення суб'єкта кризи про власний стан. Ми пропонуємо розрізняти *суб'єктивну модель кризи (СМК)* та *об'єктивну модель кризи (ОМК)*, де СМК – це все, те, що відчуває індивід у кризовому стані, його переживання, самопочуття, самоспостереження, його власні уявлення про свій стан, про його причини виникнення. На формування СМК впливає емоційно-вольова сфера особистості, полегшуючи або, навпаки, навантажуючи внутрішню картину кризи. Таким чином, СМК має такі рівні:

1. Сенситивний, що базується на відчуттях людини.
2. Емоційний, пов'язаний із переживанням та різними видами реагування на окремі симптоми кризи, на кризовий стан в цілому і його наслідки.
3. Інтелектуальний, або когнітивний, який є результатом тлумачення, уявлення про свій стан, роздуми про його причини виникнення і можливі наслідки тощо.
4. Мотиваційний, пов'язаний із певним ставленням до свого кризового стану, із зміною поведінки та образу життя в умовах кризи і актуалізацією діяльності з подолання кризового стану.

СМК залежить від впливу ряду факторів:

1. Характеристик життєвої кризи (вид кризи) [3].
2. Обставин, у яких протікає криза (наявність чи відсутність сім'ї, близьких, роботи, матеріального забезпечення, ресурсів тощо).
3. Особистісних характеристик (віку та статі людини, життєвого досвіду, темпераменту, здібностей, структури ставлень, ієрархії цінностей, характеру, тощо).

Об'єктивна ж модель кризи (ОМК) – це результат об'єктивного реального аналізу наявного стану людини, яка включає в себе: дані психологічної бесіди (аналіз скарг клієнта, анамнез проблеми), дані психодіагностичного обстеження, постановку «психологічного діагнозу» та гіпотезу стосовно подальшого розгортання кризового стану. Омк є результатом сполучення емпіричного дослідження людини у стані кризи і теоретичного осмислення наявної інформації. Омк може описати лише спеціаліст (психолог), якщо це потрібно з додатковим медичним обстеженням. Об'єктивна картина буде позбавлена емоційного навантаження і матиме чітку структуру наявного стану клієнта, причини виникнення кризи, можливості особистості з подолання проблеми, шляхи виходу з кризи тощо.

Важливим також в структурно-динамічній моделі розвитку кризи є виокремлення «моделей прогнозу кризи», а також «очікуваних та отриманих результатів подолання кризи». А сам перебіг кризового стану буде залежати від співставлення психологічних моделей «очікуваних і отриманих результатів подолання кризи».

Таким чином, побудова структурно-динамічної моделі розвитку кризи та її використання в роботі з клієнтом, який знаходиться у кризовому стані, дає можливість психологу з'ясувати суб'єктивні особливості виникнення та переживання складної життєвої ситуації, врахувати прогноз розвитку кризи та очікуваний результат виходу з кризового стану. Порівнюючи отримані в ході консультативної бесіди дані з об'єктивними емпіричними результатами психодіагностичного обстеження, спеціаліст окреслює контури кризового стану клієнта та отримує для себе багатий фактичний матеріал, з яким можна працювати в подальших психологічних зустрічах (хибні уявлення клієнта, психологічні бар'єри, фіктивні цілі та установки, пошук ресурсів тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Булах І. С. Психологія життєвих криз особистості : навч. посіб. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 110 с.
2. Заїка В. М. Динамічна модель особистісних трансформацій в умовах подолання кризових станів. *Соціальна психологія*. 2009. № 1(33). С. 69–76.
3. Заїка В. М., Моргун В. Ф. Типологія життєвих криз та ініціальних тенденцій трансформації людини на основі багатовимірної теорії особистості. *Психологія і особистість*. К.-Полтава, 2016. № 2. Ч. 2. С. 29–45.
4. Титаренко Т. М. Кризове психологічне консультування. Київ : Главник, 2004. 96 с.
5. Черезова І. О. Психологія життєвих криз особистості : навч. посіб. Бердянськ : БДПУ, 2016. 193 с.